

HE laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta VN/21217/2023 (luonnos 7.9.2023)

Kansalliskirjaston FinELib-yksikön lausunto lainauskorvausjärjestelmän laajentamisesta koskemaan kirjastoista tapahtuvaa e-kirjojen ja e-äänikirjojen lainausta.

Hankenumero: OKM020:00/2023

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

kirjaamo.okm@gov.fi, jorma.walden@gov.fi, ville.toro@gov.fi

FinELib solmii käyttöoikeussopimuksia sähköisiin aineistoihin korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja yleisten kirjastojen puolesta. Käyttöoikeussopimuksilla sovitaan kustantajien ja välittäjien kanssa aineistojen käytöstä korvausta vastaan. Sopimukset kattavat myös e-kirjasopimuksia, vaikkakin kirjastot solmivat paljon sopimuksia e- ja äänikirjoista suoraan suomalaisten ja ulkomaisten palvelutarjoajien kanssa.

Hallituksen esitysluonnoksessa haluamme kiinnittää huomiota erityisesti korkeakoulujen e-kirjapalvelutarjontaan, koska korkeakoulukirjastojen e-kirjojen käyttö esitetään lisättäväksi uutena ryhmänä lainauskorvauksen piiriin. Vuonna 2023 e-kirjojen kirjastokäytön korvausta testattiin yleisissä kirjastoissa, mutta ei korkeakoulukirjastoissa. Korkeakoulujen e-aineistojen käyttö eroaa kuitenkin monilta osin yleisten kirjastojen e-aineistokäytöstä, ja tämä tulisi lain valmistelussa ottaa huomioon.

Korkeakoulukirjastot hankkivat kotimaisia e-aineistoja, mutta myös paljon ulkomaisia aineistoja. E- ja äänikirjojen taloutta on esityksessä selvitetty kotimaisten, mutta ei ulkomaisten e- ja äänikirjojen osalta. E-kirjoja käytetään useimmiten suoraan palveluntarjoajien alustoilta ja hyvin erilaisilla lisenssimalleilla, usein niin, että käyttöä organisaation sisällä ei ole rajattu. Käytännössä jää nähtäväksi, millainen korkeakoulujen e-kirjakäyttö tulkitaan kuuluvaksi lainauskorvauksen piiriin, millainen ei.

Haasteeksi voi muodostua myös e-kirjojen käytön todentaminen. Tällä hetkellä kaikesta e-kirjakäytöstä ei ole mahdollista saada tilastoja tai tilastointitapa ei ole yhdenmukainen eri aineistojen välillä.

Korvaus e- ja äänikirjojen lainauksesta tasa-arvoistaa tilannetta e-kirjojen ja painettujen kirjojen osalta ja mahdollistaa korvaukset myös lisääntyvästä e-kirjojen ja äänikirjojen käytöstä. Kuten esityksessä todetaan, kustantajat saavat e-aineistojen käytöstä korvauksen kirjastoilta ja tekijöiden palkkio puolestaan määräytyy tekijöiden ja kustantajien välisellä sopimuksella. Julkisuudessa tekijät ovat kuitenkin tuoneet esiin, että kustantajien maksamat palkkiot e- ja äänikirjoista ovat merkittävästi pienemmät kuin painetuista kirjoista maksetut palkkiot. On tärkeää, että tekijät voivat harjoittaa ammattiaan ja saada siitä elantonsa myös sähköisten aineistojen aikakaudella. Tämän vuoksi on tärkeää, että valtio omalta osaltaan tukee kulttuuria lainauskorvauksen muodossa. Korkeakoulukirjastojen osalta tulee kuitenkin vielä selvittää, mitä korkeakoulukirjastojen e- ja äänikirjoja korvaus koskee ja miten näiden osalta on mahdollista koota tilastoja, johon lainauskorvaus perustuu.

Arja Tuuliniemi
Kansalliskirjasto / FinELib
arja.tuuliniemi@helsinki.fi